
ПРОГЛАС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

кн. 1, 2013 (год. XXII), ISSN 2367-8585

АКАДЕМИК ИВАН РАДЕВ

НА 70 ГОДИНИ

Иван Радев навърши 70 години. Книгите му гонят броя на годините. Почетните му признания се трупат заедно с книгите. Заедно с признанията и с книгите той натрупа и еклезиастова тъга. Защото такава е тъгата на знанието.

През втората половина на дваисети век половин България премества живота си. Премества живота си и Иван Радев. Не само своя, но и на най-близките си. Техния живот премести, за да ги има близо до себе си и живи, и мъртви. А своя – за да го подари на град Велико Търново и на историческата му памет. Градът го позна, прие го и дори го помаза за почетен свой гражданин.

Преди да насели града със себе си, преди да изтръгне от костеливите ръце на забравата много от улиците, къщите и величавите му мъртъвци, Иван Радев живя на най-светия от всички негови хълмове – на Света Гора. На най-аудиторния от тях. На най-младия. На вечно младия търновски хълм.

Преди да бъде биограф на старата столица, Иван Радев беше връстник на Великотърновския университет. Раснат заедно с университета. Заедно дишат праха на старите книги. Заедно пишат първите стихотворения и първите статии. Заедно стават Търновска вълна в българската литература. Иван Радев и неговото поколение – Анчо Калоянов, Борис Христов, Марин Георгиев и другите – са първият голям продукт на Университета от времето, когато ценните неща са се правели още на ръка.

Преди да бъде ръководител на катедра „Българска литература“, Иван Радев е всъщност неин син. Като студент, аспирант, асистент, доцент, професор. И при Пеньо Русев, и Георги Димов, и Георги Данчев катедрата винаги е била силна. В последните двадесетина години тя беше катедрата на Иван Радев. Това беше нейното име в семейството на сродните катедри в Софийския, Пловдивския, Благоевградския, Шуменския и Русенския университети.

През тези именно години в катедрата на Иван Радев много асистенти написаха първите си книги и сетне станаха доценти и професори. Не с неговата помощ и не в неговата сянка. Но в атмосферата на свобода и висок академизъм, атмосфера, която Иван Радев онаследи и осигури в продължение на много години.

Иван Радев не написа нито една от нашите книги. Но като пишеше своите, създаваше зад себе си благородна задължаваща турбуленция, в която не можеш да не пишеш. Мисля, че в своята история катедрата никога не е била на по-високо академично ниво от днес. И един от виновниците за това е именно Иван Радев.

Днес катедра „Българска литература“ на Великотърновския университет е може би най-хабилитираната катедра в България. Книжната ѝ продукция надхвърля продукцията на цели факултети. Половината от тази продукция е на Иван Радев.

Прострян върху цялата българска литература, той е и неин историк, и неин биограф, и неин незащитен свидетел. Професионалното зрително поле на Иван Радев съвпада с широкия хоризонт на националната ни литература – от късното ѝ средновековие, през Възраждането, през Следосвобожденския период, през годините между двете световни войни, до най-съвременната литература, до текущия литературен процес.

Член на Съюза на българските писатели, той пряко участва в нейното ставане. Честно, принципно и дори някак прекалено безкомпромисно. Спечели си много достойни неприятели в битките за лавиците на българската библиотека – около Боян Пенев, около Стефан Стамболов и „Столица на оцелелите”. Реагираше на важните книги на своята съвременност от различни литературни трибуни и получи присъда от един трибунал.

В научните си търсения Иван Радев си изгради профил на възрожденец. И наистина отдава много сили на Възраждането. Не стоя обаче по неговите върхове, не стоя само при Паисий и Каравелов, Славейков и Ботев, макар и при тях да остана за дълго. Но преброди манастирските книжовни огнища, спря и описа живота и книгите на автори от втория и от третия рафт. Авторы, към които при днешната интерпретативна нагласа едва ли скоро ще посегне някой.

Като печален архивар на смъртта, Иван Радев спаси от нея много хора. Изправи на нозе много литературни и исторически личности – незавършени поети, монаси, авантюристи, таксидиоти, селски даскали с живот, по-висок от общите ни национални излитания. Изправи ги, без да има сигурност за бъдещата им национална популярност. Но ето, днес тях ги има – описани, подредени, в очакване някой ден някой наистина да ги съживи, да ги възкреси сред тъмното национално бъдеще.

По подобен начин Иван Радев се издължи и на Голямата книга. Очерта сюжетите, фрагментите и героите, преминали през библейските сънища и на българската литература, за да бъде и тя като другите, да не се срамува от вменената ѝ метафизична недостатъчност.

При десетки, а може би и стотици писатели от XX век също спря. Много от тях първенци, но и много от ония, които не са били и няма да бъдат в христоматиите. Иван Радев виждаше как през десетилетията националната литература започва да се втвърдява от периферията към центъра, как без периферия литературният процес се обезтелесява и отдаде на тази периферия много сили и енергия. Повече от всички.

Иван Радев има съзнание за нашата и за своята слабост пред лицето на големите думи и на големите послания на националната литература. Знае, че силите на всеки от нас, включително и неговите, са ограничени. Но в същото време си дава сметка, че всички заедно се намираме пред нещо голямо, което трябва да бъде описано и изговорено. Че всеки, който отива пред литературата така, както се ходи пред Стената на плача, не отива там, за да възпее нея, а за да изплаче себе си.

Е, плачът на Иван Радев пред стената на българската литература е на масата. Голям, незавършен. Но има дни, добър е Господ.

Днес Катедра „Българска литература” споделя с всички вас радостта си, че сме заедно, за да отбележим този човек, който не може да бъде нито заобиколен, нито преместен. Пожелаваме му здраве и сили, защото има още много работа, която само той може да свърши. А пък и за да се порадва на идващите зад него вкъщи, в университета, в града и в тази наша пуста мила България!

Иван Станков